

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องอิทธิภรณ์กับการปกครองสงฆ์ ได้พบว่าอิทธิภรณ์ในพระวินัยปิฎก มี ๒ ความหมาย คือ ความหมายแรกหมายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสงฆ์ อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง กิจที่สงฆ์จะต้องประชุมกระทำร่วมกัน

ปัญหาในสังคมสงฆ์ แบ่งเป็น ๒ ปัญหาใหญ่ ๆ คือ ปัญหาการประพฤติดิศิษิพระวินัย และ ปัญหาความแตกต่างทางความคิด

ปัญหาที่เกิดจากการประพฤติดิศิษิพระวินัย เรียกว่า อาปัตตอิทธิภรณ์ หากเป็นกรณีที่มีการโจทว่าพระภิกษุประพฤติดิศิษิพระวินัย เรียกว่า อนุวาทอิทธิภรณ์ ส่วนปัญหาความแตกต่างทางความคิดจนเกิดการถกเถียงกันขึ้น เรียกว่า วิวาทอิทธิภรณ์

เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสังคมสงฆ์ สงฆ์จะต้องประชุมพิจารณาร่วมกันเพื่อบุติปัญหา การแก้ไขปัญหาคตามลักษณะและความสำคัญของปัญหา มี ๗ วิธี ๒ วิธีแรก คือ สติวินัย และ อุมุพหวินัย เป็นสิทธิพิเศษที่สงฆ์ให้แก่พระอรหันต์ และ พระภิกษุผู้วิกลจริต เพื่อมิให้ผู้ใดกล่าวหาว่าต้องอาบัติ ตัสสปาปิยสิกา เป็นการลงโทษมากกว่าความผิดที่กระทำ เนื่องจากไม่ยอมรับผิดแต่แรก ปฏิญญาตกรณะ เป็นการลงโทษตามคำสารภาพ ติณวัตถารกะ เป็นการขอมความกัน ในกรณีที่พระภิกษุหลายรูปกระทำผิดเล็กน้อยและไม่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ เยภยยสิกา เป็นการตัดสินโดยใช้เสียงข้างมาก การประชุมแก้ไขปัญหาทั้ง ๖ วิธีนี้จะต้องกระทำด้วย สัมมุขาวินัย คือ กระทำในที่ประชุมสงฆ์ มีบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่พร้อมหน้า พิจารณาตามธรรม และ ตามวินัย

สงฆ์นอกจากจะประชุมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ยังประชุมกันเพื่อทำกิจอื่น ๆ ร่วมกัน การประชุมเช่นนี้ก็เรียกว่า อิทธิภรณ์ มีศัพท์เฉพาะว่า กิจจาธิภรณ์ เช่น การอุปสมบท การทำอุโบสถ และ การปวารณา เป็นต้น การประชุมกันเพื่อทำกิจเหล่านี้มีส่วนในการให้การศึกษาอบรมเพื่อสร้างธรรมวาทีภิกษุ ซึ่งเป็นผู้มีความสำคัญยิ่งต่อการรักษาพระธรรมวินัย

ลักษณะของการประชุมสงฆ์ในส่วนของกิจจาริกธรรมนี้มี ๔ วิธี คือ อปโลกนกรรม หมายถึง การที่ผู้เข้าประชุมสงฆ์แจ้งหรือแสดงความคิดเห็นต่อสงฆ์ ผู้ตติกรรม เป็นการแจ้งเพื่อทราบที่พระภิกษุผู้ดำเนินการประชุมแจ้งต่อสงฆ์ ผู้ตติทุติยกรรม เป็นการประกาศให้สงฆ์ทราบว่าพิจารณาเรื่องอะไร แล้วถามความเห็นของสงฆ์ครั้งเดียว และ ผู้ตตจตุตถกรรม เป็นการประกาศให้สงฆ์ทราบว่าพิจารณาเรื่องอะไร แล้วถามความเห็นของสงฆ์ ๓ ครั้ง สงฆ์จะใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับความสำคัญของเรื่องที่เสนอให้พิจารณาในที่ประชุม จำนวนพระภิกษุที่ต้องเข้าร่วมประชุม ก็ขึ้นอยู่กับความสำคัญของเรื่องที่พิจารณาเช่นกัน

ข้อมูลเรื่องอริกรรมในพระวินัยปิฎก แสดงว่า การปกครองสงฆ์สมัยพุทธกาล พระภิกษุทุกรูปมีสิทธิเท่าเทียมกัน ทำหน้าที่ร่วมกันในที่ประชุมสงฆ์ อาศัยคุณธรรมสำคัญ คือ ความเป็นกัลยาณมิตรที่เกื้อกูลต่อการประพฤติกุศลธรรม รวมทั้งช่วยกันแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

ข้อเสนอแนะ

๑. ปัจจุบัน เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมสงฆ์หลายประการ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การตรากฎหมายขึ้นบังคับใช้แก่สงฆ์ จึงควรรศึกษาผลกระทบของการใช้กฎหมายบ้านเมืองในการปกครองสงฆ์ต่อสภาพชีวิตและสังคมของสงฆ์

๒. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กับพระธรรมวินัย เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ซึ่งน่าจะเป็นผลดีต่อการแก้ไขสถานการณ์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบัน^{*}

^{*} ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใน สุวรรณา สถาอานันท์ และ ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ. พุทธศาสนากับสังคมไทย. วารสารพุทธศาสนศึกษา ๒ (มกราคม - เมษายน) : ๒๐ - ๓๔.